

Rovný přístup ke vzdělávání pro všechny žáky, individuální možnosti a další perspektivy žáků na trhu práce

PaedDr. Jiří Pilař
jmzpilar@gmail.com

24. 11. 2015

Úmluva o právech dítěte

■ čl. 3 Nejlepší zájem dítěte - výňatek

- zájem dítěte musí být zohledněn při jakékoliv činnosti týkající se dětí
- všechna rozhodnutí dospělých v nejlepším zájmu dítěte
- vztahuje se na finanční politiku, legislativu a rozhodnutí týkající se jejich budoucnosti

■ čl. 23 Úmluvy o právech dítěte - výňatek

- duševně nebo tělesně postižené dítě má požívat plného a řádného života v podmínkách zabezpečujících důstojnost, podporujících sebedůvěru a umožňujících aktivní účast dítěte ve společnosti
- právo postiženého dítěte na zvláštní péči v závislosti na rozsahu existujících zdrojů
- pomoc při naplňování zvláštních potřeb postiženého dítěte podle možnosti bezplatně

■ čl. 28 Úmluvy o právech dítěte - výňatek

- bezplatné a povinné základní vzdělání
- vzdělání přijatelné a dostupné pro každého
- informace a poradenské služby všem dětem v oblasti vzdělávání a odborné přípravy na budoucí povolání

Podpora žákům

Pro nastolení potřebného kooperujícího prostředí ve třídě pro kvalitní školní výsledky je třeba:

- **Respektovat odlišnosti** žáků
- **Podpora všech žáků** – nároky na žáky ale ne na úkor přiměřenosti
- **Učení spolupráci mezi žáky** – nejlépe při řešení konkrétních úkolů
- **Osobní profesní rozvoj učitelů** – chuť a schopnost se dále odborně rozvíjet i zkušenostmi ze své práce
- **Učitel specialista** – metodik práce s žáky se spec. vzděl. potřebami v běžné škole
- **Doučující učitel** – pomoc žákům se specifickými poruchami učení a chování a dětem hraničním po dobu dlouhodobou, nebo dočasnou.

Respektování nejlepšího zájmu dítěte

Stále ještě není v běžných školách samozřejmostí:

- Rovný přístup ke vzdělání bez jakékoliv diskriminace
- Zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce
- Vzájemná úcta, respekt, solidarita a důstojnost
- Všeobecný rozvoj osobnosti žáka s akcentem na poznávací, sociální, mravní a duchovní hodnoty
- Respektování hodnoty odlišnosti žáků – možný přínos pro ostatní žáky
- Zařazení / nezařazení žáka do režimu speciálního vzdělávání podle rozsahu a závažnosti dané výsledky vyšetření školským poradenským, nebo zdravotnickým zařízením

V běžných ZŠ přetrvává orientace na výkon, neodpovídající přístup k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami

Témata k řešení

- **Pozice žáka, zákonného zástupce a státu** v systému ve smyslu prevence selhávání v primárním vzdělávání a předčasných odchodů ze vzdělávání (přiměřeně možnostem a schopnostem žáka)
- **Zajišťování rané péče a včasné intervence** u předškolních dětí – akcent na děti s odkladem školní docházky a na existenci přípravných ročníků ZŠ
- **Zajištění prostupnosti vzdělávacího systému** jako prevence předčasného umísťování žáků do škol různých úrovní
- **Změny ve financování škol** při eliminaci nerovných podmínek ve vzdělávání (kompenzační pomůcky, podpůrné prostředky, pedagogická asistence, apod.)
- **Povinné další vzdělávání učitelů** a zavedení **supervize** jejich práce se žáky

Kde je možné hledat problém?

- **Problém není způsoben pouze etnickým původem**, ale přístupem k běžným společenským hodnotám, ztělesněným ve společenských normách.
- **Nedodržování těchto norem** a fatální, mnohým i vyhovující pasivita jsou hlavními důvody ke společenskému vyloučení, byť negativní předpojatost majority je nezanedbatelná
- Je třeba nejdříve **aktivizovat sociálně vyloučené**, aby opustili život bez jakékoliv ambice na kultivaci osobnosti své a svých dětí **a začali plnit základní podmínky běžné pro běžného občana**
- **Změnu neposkytne rušení škol**, jediných schopných individuální potřeby speciálního přístupu k žákovi nejenom pochopit, ale i realizovat.
- **Eliminace těchto škol je řešení značně zjednodušující**, stejně jako zrušení přílohy RVP pro LMP - snahou pomoci jedné skupině obyvatel nevratně poškodí všechny ty žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, jejichž je jedinou nadějí pro získání základního vzdělání

Spolupráce s MŠMT

Spolupráce je značně obtížná:

- V oddělení speciálního vzdělávání nejsou odborníci
 - neschopnost systematické koncepční práce
- Legislativní kroky působí neuceleně, nepřehledně a postrádají propojení mezi jednotlivými stupni vzdělání
- Reakce na podněty odborné veřejnosti jsou minimální,
 - dominantní je postavení vlivných neziskovek, přestože většinou nemají odpovídající praxi a ani vzdělání
 - podřízení odbornosti politickým ambicím
- Postoj ministryně ke změně zřizovatelských kompetencí k dětským domovům – chystaný přesun z MŠMT na MPSV
 - rozbití systému školských výchovných zařízení již tak poškozeného Občanským zákoníkem

Přizpůsobit práci VŠ s pedagogickým zaměřením reálným podmínkám školní praxe

Pro smysluplné společné vzdělávání je nutné:

- Upravit kreditní systém ve smyslu zakomponování speciální pedagogiky **do všech oborů pedagogického studia** (dodatečné kurzy, nebo zápočty za semestr nestačí)
- Ve vzdělávání pedagogických pracovníků nutno pamatovat na práci s dlouhodobě selhávajícími jedinci, outsidersy v kolektivu zdravých dětí
- **Vypracovat kariérní řád pedagogických pracovníků**
 - V souvislosti s kariérním řádem, přepracovat systém finančního ohodnocení pedagogických pracovníků
 - Nutnost zavedení povinného kvalifikačního studia

Vzdělávání Romů - téma v systému základního vzdělávání

Vzdělávání Romů v ČR je dlouhodobý problém, ale:

- není dominantním tématem **pro „speciální“ školy**,
- je tématem především pro **pro školy běžného vzdělávacího proudu**, které mají problém v odborné práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami.

- **V roce 1960** bylo Romů, kteří nikdy nenavštěvovali školu, přibližně **30 %**
- **V roce 1970** již nebyl počet Romů bez zkušenosti se školou vyšší než **10 %**
- **V současné době** stát zajišťuje **téměř 100 %** školní docházku, byť jejich záškoláctví je stěžejním problémem.

Přesto **některé země kritizují Českou republiku**, která se jako jedna z mála evropských zemí, snaží řešit vzdělávání romských dětí **systémově** a jako jedna z neúspěšnějších.

Sledování Agentury EU pro základní práva ve sdělení bývalé komisařky pro lidská práva Viviane Redingové v roce 2012:

- **Vzorek 22 000 osob z 11 členských zemí EU** Česka, Francie, Itálie, Španělska, Polska, Maďarska, Slovenska, Řecka, Portugalska, Bulharska a Rumunska.
- **Úroveň vzdělání** mají Romové v ČR nejvyšší v rámci jedenácti sledovaných evropských zemí – byť není dobrá
- **Uplatnění na trhu práce** českých Romů ve srovnání s jinými zeměmi v Evropě je nejstabilnější a mají trvalé placení zaměstnání - **zaměstnáno 40%, oproti 10 až 20% v ostatních zemích**
- **Podíl středoškolsky vzdělaných** Romů dosahuje téměř **30%** oproti průměrně 15% v dalších zemích
- **Nedostatek jídla** v romských rodinách v ČR zhruba 30%,
v ostatních sledovaných zemích 40 – 60% Romů v Evropě.¹⁰

Integrace a inkluze v Evropě

- Pozitivní tendence **akcentu na inkluzivní vzdělávání** pokud možno v běžných školách, ale
- **Zachování možnosti vzdělávání** ve speciálních třídách či speciálních školách, vyžaduje-li to nejlepší zájem dítěte
- **Evropská agentura pro speciální a inkluzivní vzdělávání** varuje před komplexním přejímáním celých systémů nebo jejich segmentů bez vyhodnocení společenských a ekonomických reálií, do nichž mají být implantovány
- **Vzdělávací praxe** fungující v daném kontextu, obvykle nefunguje v kontextu jiném

Údaje o počtech žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, vzdělávaných v segregovaných podmínkách v procentech, z celkového počtu všech žáků v uvedených zemích:

< 1%	1% - 2%	2% - 3%	3% - 4%	4% - 5%
Řecko	Anglie, Wales a Skotsko	Rakousko	Belgie	Holandsko
Itálie		Finsko		Německo
Norsko	Dánsko	Francie		Česko
Španělsko				
Portugalsko				
Švédsko				

Zdroj: Evropská agentura pro rozvoj speciálního vzdělávání a Generální ředitelství pro vzdělávání a kulturu Evropské komise (2009)

Požadavky na učitele v zemích s kvalitní pedagogickou přípravou

- **Učitel** v systému hlavního vzdělávacího proudu **je** odpovědný za vzdělávání všech žáků, tedy i za adekvátní zpřístupnění učení všem žákům
- Učitelé hlavního vzdělávacího proudu **získávají potřebný stupeň speciálně pedagogické přípravy** již v průběhu pregraduálního učitelského studia
- Již v pregraduálním vzdělávání je budoucím pedagogům ve většině evropských zemí zdůrazňována **nutnost vlastní odpovědnosti za svůj celoživotní profesní rozvoj**
- Z hlediska potřeb učitele se jako hlavní cíl ukazuje jeho **vybavení základními znalostmi pro práci s žáky se zřetelem k jejich odlišnostem.**
- K získání a rozvoji specifitějších a hlubších znalostí a dovedností je zapotřebí **dalšího vzdělávání**, což je součástí nabídky v dalším vzdělávání pedagogů.

Požadavky na učitele v zemích s kvalitní pedagogickou přípravou

- **Učitelé jsou vedeni k prohlubování kvalifikace** v zájmu získání či udržení zaměstnání nebo v zájmu dalšího odborného růstu
- **Učitelé bývají zohlednění platovým postupem**, když absolvují rozšiřující studium či další specializované vzdělávání.
- **Odbornou podporu učitelům** zajišťuje zejména **specializovaný učitel**, zodpovědný za metodické vedení práce s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Ve škole je veden jako odborný pracovník (speciální pedagog – metodik).
- Vedle oficiálních akreditovaných lze realizovat i neoficiální formy **vzdělávání podle potřeb škol**
- **Krátkodobé vzdělávací akce** pro učitele organizují speciální školy a běžné školy, které mají s problematikou integrace, resp. inkluze zkušenosti

Děkuji za pozornost

Jiří Pilar

E-mail: jmzpilar@gmail.com

☎: +420 777 206 284

